

→ LIITE 6: Lasten armeijassa ei tunneta armoa

Jukka Huusko HS – Sunnuntai 26.2.2006
KYANGWALI/KAMPALA. Maailman laiminlyödyin kriisi. Planeetan julmin konflikti. Terroristijärjestö, joka on tappanut enemmän ihmisiä kuin al-Qaida, Hizbolah ja Hamas yhteensä.

Näin on luonnehdittu Pohjois-Ugandan konfliktia ja kapinallisliike Lord's Resistance Army, LRA:ta.

Herran vastarinta-armeija on eräs maailman pahamaineisimpia sissiliikkeitä. Varsin poikkeuksellinen se on myös siksi, että sotilaista jopa 80 prosenttia on alaikäisiä, siepattuja lapsia, jotka on pakotettu tappamaan omia perheitään. Monet kaapatuista lapsista joutuvat kidutusten ja raiskausten uhreiksi.

Tänäänkin 40000 pohjoisugandalaista lasta kävelee iltaisin maaseudulta kaupunkeihin yöpyäkseen kirkkoissa, busiisiammilla tai avustusjärjestöjen majoitustiloissa. Maaseudulla nukkuminen on liian vaarallista. Sen tietää liian hyvin myös 14-vuotias Moses Okot.

Sitä yötä Moses Okot ei unohda.

Oli elokuu 2002, ja Moses nukkui perheensä kanssa pakolaisleirillä Pohjois-Ugandassa.

Yhtäkkiä talon ulkopuolelta kuului kiivasta tulitusta. Isä ja äiti pomppasivat sängystä, sieppasivat pikkusiskot kainaloonsa ja pakenivat metsään.

Moses ja hänen isoveljensä olivat aikeissa juosta perään, mutta tulitus kiihtyi. He lukitsivat oven ja jäivät odottamaan tilanteen rauhoittumista.

Kaksi miestä pysähtyi oven eteen. Kun ovi potkaistiin sisään, Moseksen isovelji syöksyi salamana ulos ja pakeni metsään. Moseskin yritti, mutta silmien väliin suunnattu Kalašnikovin piippu pysäytti hänet.

Pian pakolaisleiristä poistui joukko ruokasäkkejä kantavia kapinallisia. Heidän perässään kompasteli kymmenen käsistään sidottua pikkupoikaa. Herran vastarinta-armeijan riveihin oli siepattu jälleen uusia lapsisotilaita.

Nyt Moses, entinen lapsisotilas, kertoo tarinaansa Kyangwalin pakolaisasutusalueella Länsi-Ugandassa. Pojan ympärille kerääntyy ihmisiä naapuritaloista. Moseksen isä Okeng Saverio kuuntelee vieressä ja puree välillä huultaan.

"Kun hänet vietiin, jätin kaiken Jumalan käsiin", isä sanoo.

Pakolaisleiriltä siepatut lapset vietiin syvälle metsään. Kun joku lapsista väsyi tai kaatui, hänen pohkeitaan hakattiin puunuijalla.

Seuraavana päivänä joukko viimein pysähtyi. Oltiin kaukana asutuksen ul-

kopuolella. Oli aika "puhdistaa yhteys menneisyyteen".

"Meiltä kysyttiin, oliko siepattujen joukossa veljeksiä tai sukulaisia", Moses kertoo. "Sitten nuorempien käskettiin tappaa vanhemmat sukulaisensa, pikkuveljien isoveljensä."

Ja niin myös kävi. Keino oli tehokas; tämän jälkeen paluu kotiin ei houkuttelisi. Moses iloitsi ainoastaan siitä, että hänen isoveljensä pääsi pakenemaan.

Nyt veli istuu Moseksen vieressä, nojaa kyynärpäihinsä ja kuuntelee hiljaa.

"Vaihdoinme jatkuvasti tukikohtaa ja jouduimme kantamaan raskaita kuormia", Moses jatkaa. "Hitaat ja heikot tapettiin, ja heidän tilalleen siepattiin uusia lapsia. Metsässä oli myös tyttöjä. Monet heistä kantoivat vauvoja selässään."

LRA:n aikuiset "hovisotilaat" käyttivät sotilasasuja, mutta hallituksen joukkojen hyökätessä vaatteet puettiin hämästarkoituksessa lasten ylle.

Tuliaseita lapsille annettiin vasta vuosien palveluksen jälkeen. Hyökkäysten aikana pikkupojat lähetettiin eturintamaan viskamaan kiviä hallituksen joukkoja vastaan.

Heille uskoteltiin, että enkelit muuttaisivat kivet kranaateiksi.

Pohjois-Ugandassa ei ole öljyä eikä timantteja. Tässä sodassa ei ole koskaan ollut kyse rahasta tai luonnonvarojen hallinnasta.

Lasten armeija käy sotaa, jonka valtapoliittikka ja uskonnollinen fundamentalismi aiheuttivat vuosikymmeniä sitten. Tuona aikana LRA on siepannut yli 20000 lasta. Sodan vuoksi puolitoista miljoonaa ihmistä elää pakolaisleireillä, joiden kuolleisuusluvut ovat maailman korkeimpia.

Periaatteessa konfliktin syyt ovat periafrikkalaisia. Brittien siirtoma-ajan hajoa ja hallitse -taktiikka johti siihen, että Etelä- ja Pohjois-Ugandan välille repesi kuilu. Ensin sodittiin vallasta ja alueesta, ja lopulta sotimisesta tulee sisseille elämäntapa: he syyllistyivät sellaisiin julmuuksiin, ettei sotaa enää kannata lopettaa, sillä vastapuolten tarkoituksena on vain tuhota toisensa lopullisesti.

Nykyinen konflikti syntyi vastareaktion Ugandan presidentin Yoweri Musevenin vallankaappaukselle 1986. Museveni on pyrkinyt lopettamaan kriisin pääasiassa sotilaallisesti. Tulokset - sota LRA:n ja Ugandan hallituksen joukkojen välillä on jatkunut pian 20 vuotta.

Monet myös epäilevät, että hallitus hyötyy jollakin tavoin sodan jatkumis-

ta. Arvostelijoiden mukaan "sota terrorismia vastaan" on ollut Musevenin vallan peruspilari.

Viime torstaina järjestettiin presidentinvaalit, Ugandan ensimmäiset monipuoluevaalit 25 vuoteen. Ennen vaaleja Museveni peukalo perustuslakia, joka olisi rajoittanut presidentin valtakaudet kahteen. Perjantaina Museveni julistautui vaalien voittajaksi.

Mutta sodan jatkumisen on muitakin syitä: uskonto - kristinuskon ja afrikkalaisen spiritualismin outo yhdistelmä.

LRA:ta johtaa itsensä profeetaksi julistanut Joseph Kony. Kony haluaa kaataa Musevenin hallinnon ja perustaa tilalle Raamatun kymmeneen käskyyn pohjautuvan yhteiskunnan. Karismaattinen sissijohtaja hallitsee lapsisotilaitaan raamatullisella mystiikalla - ja pelolla.

Konyn perustama niin sanottu milleniaarinen liike perustuu hänen serkkunsa Alice Auman luomaan kulttiin, Pyhän hengen liikkeeseen. Milleniaarisia liikkeitä syntyi erityisesti siirtoma-aikoina, kun perinteiset yhteisöt alistettiin "modernin maailman" piiriin. Ne syntyvät aidosta tarpeesta muutokseen, mutta jos liikkeet eristetään tai tukahdutetaan, ne muuttuvat helposti despoottisiksi järjestelmiksi.

Näin kävi myös Pyhän hengen liikkeelle. Acholi-heimoon kuulunut Alice Auma yhdisteli acholien uskomuksia raamatullisiin lopun ajan näkyihin. Liikkeeseen liittyi tuhansia ihmisiä. Auman tavoite oli marssia joukkoineen Ugandan pääkaupunkiin vastustamaan Musevenia - huonoin seurauksin. Musevenin tykkimiehet murskasivat heidät väkivaltaisesti.

Kun Pyhän hengen liike oli tukahdutettu, Auman serkku Kony halusi jatkaa työtä. Hän perusti oman liikkeen, mutta pian hänen suosionsa hiipui - hypnoottisesta äänestä ja retorisisista lahjoista huolimatta.

Kony taisteli silti joukkonsa kanssa muutaman vuoden hallituksen joukkoja vastaan. Lopulta jäljelle jäi kourallinen epätoivoisia nuorukaisia ja entisiä sotilaita, joilla ei ollut mitään menetettävää.

Peli julmeni. LRA ryhtyi sieppaamaan lapsia, joita oli helppo aivopestä sisseiksi, seksiorjiksi ja kantojuhdiksi.

Moses vietti kaksi ja puoli vuotta LRA:n joukoissa, mutta ei kertaakaan nähnyt Konya. Helen Akulu sen sijaan näki.

"Kony on pitkä ja laiha mies. Hänellä on melko vaalea iho, ja hän kasvattaa hiuksensa pitkiksi, olkapäille ulottuviksi leteiksi", Helen Akulu kuvailee.

”Kun Kony sanoo, että kohta sataa, pian sataa. Kun hän sanoo, että hyökkäys on tulossa, niin myös tapahtuu. Ihmiset uskovat Konyyn, koska kaikki mitä hän sanoo, toteutuu.”

Nuori nainen on kuunnellut Moseksen tarinaa sivusta, mutta rohkaistuu kertomaan oman tarinansa.

LRA:n joukot sieppasivat hänet yksitoista vuotta sitten. Helen on alle kolmikymppinen. Hän ei ole varma iästään, sillä vuodet kapinallisten vankina sekoituivat toisiinsa.

Helen joutui viidakkoon seksiorjaksi. Viidakossa hänet naitettiin kapinalliselle, jolla oli entuudestaan viisi vaimoa. Helen tuli raskaaksi ja sai tyttären, joka on nyt seitsemänvuotias. Nykyisin Helen asuu pakolaisleirillä, ja hänellä on poikavauva.

Kony kyseli usein Heleniltä ja muilta siepatuilta, halusivatko he palata kotiin. Jos vastaus oli kyllä, rangaistuksena oli kuolema.

”Kun henget ottavat vallan Konystä, hän alkaa puhua kovalla äänellä. Silloin miehet tarttuvat kynään ja paperiin ja kirjoittavat jokaisen sanan ylös.”

Helen Akulu karkasi LRA:n joukois-

ta kesällä 2004, kun Ugandan armeijan pommikoneet hyökkäsivät sissien leiriin. Helen käytti seksortoa hyväkseen, tarttui viidakossa syntynyt tytärtään kädestä ja juoksi minkä jaloistaan pääsi.

Moses ei uskaltanut paeta. Hän eksyi.

Vuosi sitten maaliskuussa Moses huomasi kesken viidakkovaelluksen, että koko kuuden hengen joukkue oli kadonnut ympäriltä. Moses huhui, mutta kukaan ei vastannut. Hän vaelsi

päiväkausia alastomana ja ilman ruokaa. Vastan tuli tie, mutta Moses vältteli ihmisiä, sillä hän pelkäsi tulevan sa tapetuksi. Pojan onneksi maanviljelijä huomasi nuoren pojan kävelemässä pellon laitaa. Mies tarjosi Mosekselle hunajaa ja voitti näin pojan luottamuksen.

Moses vietiin moottoripyörän tarkalla kehitysyhteistyöjärjestö World Visionin ylläpitämään lapsisotilaiden kuntoutuskeskukseen. Kolmen viikon kuluttua isä tuli hakemaan poikansa.

Moseksen tarinalla on kohtalaisen onnellinen loppu. Kony:n tarina sen sijaan jatkuu edelleen.

Kansainvälinen rikostuomioistuim ICC on etsintäkuuluttanut viisi LRA:n ylintä johtajaa. Heidät halutaan Haagin tuo-

mioistuimeen syytettynä rikoksista ihmisyyttä vastaan. Tällä hetkellä Ugandan armeija jahtaa LRA-johtajia vangittavaksi jossakin Pohjois-Ugandan, Etelä-Sudanin tai Koillis-Kongon alueilla.

”Kaikkein vaarallisinta olisi pitää Konya pelkkänä hulluna lahkolaisjohtajana. Hän on hyvin älykäs, ja lapsisotilaat ovat nerokas sotastrategia”, sanoo kampalalaisen Refugee Law Projectin konfliktintutkija Lucy Hovil.

Ihmisoikeusjärjestöt ovat olleet hyvillään tuomioistuimen toimista, mutta monet paikallisjohtajat ovat pelänneet syytteiden vieneen viimeisenkin mahdollisuuden rauhanomaiseen ratkaisuun.

”Tarvitsemme kansainvälistä oikeutta, mutta ennen sitä on saatava rauha”, Hovil sanoo. Hän toivoo kansainvälistä painostusta, jotta presidentti Museveni suostuisi laajaan keskusteluun, jossa konfliktin alkusyyt selvitetään. Museveni on aloittanut antautuvien kapinallisten armahdukset, mutta jatkaa samalla sotilasoperaatioita.

”Ne taas merkitsevät vain lisää lapsisuhreja.”